

Op pelgrimage met een missie

Bron: ND 11/06/2020

Een pelgrimsreis naar Israël en Palestina is een reis naar het wellicht diepste schisma van deze tijd onder christenen, maar ook binnen het Jodendom en de islam. Tot 2000 was het Israëliisch-Palestijnse vraagstuk een absolute 'no-gozone' voor voormalig IKV- en Pax Christi-medewerker Gied ten Berge. Nu promoveert hij vrijdag op een studie naar het 'pelgrimeren met een missie' naar 'Het Land', om Palestijnse christenen te steunen.

'Daaraan brand ik mijn handen niet, zo dacht ik tot 2000 over het vraagstuk van de Palestijnen en Israël. Tot ik in dat jaar Palestijnse christenen ontmoette.' Zo omschrijft Gied ten Berge de achtergrond van twintig jaar betrokkenheid bij de positie van Palestijnse christenen, die in het gedrang komen door de politiek van Israël. Ze voelden zich buiten beeld staan van hun westerse geloofsgenoten, die wel bijbelse plaatsen in Israël bezoeken maar nauwelijks contact hebben met Palestijnse medechristenen. Al snel organiseert Ten Berge zelf 'solidariteitspelgrimages', waarin de positie van christenen in Palestijnse gebieden en hun vreedzaam verzet tegen het onrecht zoals zij dat ervaren centraal staan. Later is hij een van de oprichters van Kairos Palestina Nederland.

'Als betrokken pelgrim zul je een keuze moeten maken.'

Maar zijn de moderne 'vredespelgrims' wel te vergelijken met 'echte' pelgrims, die voor hun geloofsverdieping naar heilige plaatsen reisden? Zo zijn er sinds 2009 de 'Kom en Zie!'-reizen, genoemd naar de oproep in 2009 van Palestijnse christenen om 'naar Palestina en Israël te blijven komen, er te bidden en een boodschap van vrede, liefde en verzoening te brengen'. Het was ook bedoeld om 'bij christenen steun te mobiliseren tegen de manier waarop Palestijnen door de staat Israël worden behandeld', zegt Ten Berge erbij. De oproep uit 2009 was onderdeel van het zogenaamde Kairos Palestina-document, waarover in christelijk Nederland heel verschillend wordt gedacht.

In zijn proefschrift [Pelgrimeren met een missie](#) bekijkt Ten Berge, die na zijn pensionering een studie theologie oppakte en in 2011 in Tilburg *cum laude* afstudeerde, dit fenomeen vanuit de geschiedenis en de theologische invulling van pelgrimsreizen. Hij ging met een dergelijke reis mee, sprak met deelnemers over hun motieven en ervaringen en schreef in 2016 al het boek *Kom en Zie!* [Nieuwe pelgrims in het heilige Land](#).

diepste schisma

In zijn proefschrift *Pelgrimeren met een missie* komt hij tot de conclusie dat de 'Kom en zie'-reizen, wel degelijk een moderne, betrokken vorm van pelgrimsreizen vormen. Deelnemers worden geconfronteerd met de harde werkelijkheid waarin Palestijnse christenen leven en reageren soms onthutst op wat ze zien. Bij deze pelgrimage gaat het niet om het bezoeken van de heilige plaatsen, maar om de 'levende stenen' binnen het christendom. 'In iedere periode die ik heb onderzocht, zijn er wel pelgrims geweest, als verschijnsel en als steen des aanstoots', zegt Ten Berge. Zo waarschuwden aan het eind van de vierde eeuw kerkvaders als Gregorius en Hiëronymus al tegen de gevaren van 'ontucht en overspel in Jeruzalem', waar volgens hen ook vaak diefstal, haat en moord voorkwamen.

'Nu begint er juist een soort massale pelgrimage op te komen vanuit het zuidelijk halfrond. In Bethlehem zijn de christenen soms moe van de rijkere Nigeriaanse christenen die daarnaartoe komen, maar helemaal niets weten van de politieke context.'

De westerse pelgrimage naar Israël en Palestina is tegenwoordig meer een vorm van zelfverwerkelijking, een soort ethisch "ik-project". Maar echte pelgrimage gaat ook over "ik en de ander". En dan word je in Israël en Palestina geconfronteerd met wellicht het diepste schisma van dit moment. Dat schisma speelt zich niet alleen af binnen het christendom, maar ook binnen het Jodendom zelf en binnen de islamitische wereld. Het gaat om de beleving van Het Land, de geschiedenis ervan, de verwachting van de eindtijd. Zo is er in Egypte een islamitische school die meent dat Israël de atoombom moet gebruiken voordat de Mahdi (de islamitische 'messias', red.) kan terugkomen. Het is hetzelfde apocalyptische denken als bij sommige christenzionisten en religieuze Joodse zionisten. Zo zei de ideoloog achter de Joodse nederzettingen en het religieus zionisme Zvi Yehuda Kook: "Als we goed luisteren, kunnen we de messias al in Jeruzalem horen marcheren." Let op dat woord, marcheren.'

Is de discussie binnen Nederland geradicaliseerd?

'Ja, ik zie dat, maar juich het niet toe. Aan beide kanten word je voortdurend afgerekend. Het is een onderdeel geworden van de situatie als je je in dit onderwerp engageert. Concreet nadenken over de terugkeer van Palestijnse vluchtelingen leverde de reactie op "Als je daarvoor bent, ben je voor een bloedbad". Aan de andere kant, als je niet

helemaal voor de BDS-beweging bent (boycot, desinvestering en sancties tegen Israël, red.), "dan sta je niet aan onze kant".

Dat overkomt je als je het niemandsland van de grensganger binnengaat, over de grenzen van de eigen groep heen wilt denken. Maar het is belangrijk, te kijken naar degenen die dit onbegaanbare gebied binnengaan. Daarbij denk ikzelf natuurlijk ook wel politiek, maar tegelijk geloof ik dat de politiek in de geschiedenis niet het laatste woord heeft.

Ik ben ook zó tegen armoedige symboolpolitiek. Zo heb ik gezien hoe westerse jongeren compleet met Palestijnse sjaals om naar de Westbank gingen om te kijken waar er met Israëlische politie geknokt kon worden. Dat is geen betrokkenheid, dat is politieke masturbatie. Die jongeren zie je echt niet in de kapel van Tent of Nations, waar Daoud Nasser weigert "een vijand te zijn".'

U hebt het steeds over 'Israël en Palestina' - is dat omdat de tweestatenoplossing nog steeds onderdeel is van uw denken?

'Nee, het is meer politieke correctheid. Ik spreek zelf meer van 'Het Land', uit verlegenheid van mij over de vraag aan wie het is beloofd. We moeten misschien iets aan antwoorden daarover laten liggen. Maar ik zie wel dat degenen die zich beijveren voor een politieke oplossing zich baseren op de tweestatenoplossing. Ik vrees alleen dat die er niet komt.'

Dat dwingende van het eigen gelijk, bij zowel de BDS als bij christenzionisten, is dat in wezen niet het denken dat je God aan jouw kant hebt en Hij jouw agenda uitvoert?

'Ja, dat is het precies! De pelgrimsactivist, om dat woord te gebruiken, moet ook momenten van machteloosheid toelaten. Dat is ook mijn kritiek op de theologische onderbouwing van de ATG, de Palestijnse alternatieve toerismegroep die reizen organiseert naar Palestijnse christenen. Daarin gaan ze aan de haal met God als een activist. Dan haal je God veel te veel naar jezelf toe. Stel eerder de vraag "waar is God", als je je verlaten voelt. Ervaar die leegte.

God werkt in de geschiedenis, daarvan ben ik overtuigd. Maar de Heilige Geest verrast je soms en je moet je ook laten verrassen. Hou rekening met onverwacht optreden van God.'

Doorbraken komen vaak van leiders die dat "onbegaanbare gebied" binnengaan. Zou je daarom moeten bidden?

'Die vraag naar leiderschap vind ik belangrijk. Daarom ben ik ook zo gelukkig met de huidige paus. Die bad bij de Muur bij Bethlehem, maar ook bij de Klaagmuur in Jeruzalem. Dat was zo'n sterk gebaar.

Maar ook zul je als betrokken pelgrim een keuze moeten maken, voor de mensen waarvoor je op dat moment staat - Palestijnen of Joden.

Je wordt hier met complexe morele kwesties geconfronteerd. Daarin moet je niet niet-partijdig, maar meervoudig betrokken zijn. En ja, dat doet wel wat met je.'